

COVID -19 İZOLASYON SÜRECİNDEKİ EV YAŞAMINDA ÜRETİM VE AİLE-İÇİ İLETİŞİM

Production And Intra-Family Communication In Home Life In Covid -19 Isolation Process

Reference: Toktay, Y.; Öksüz, H. & Kırmusaoğlu, L. (2020). "Covid -19 İzolasyon Sürecindeki Ev Yaşamında Üretim Ve Aile-İçi İletişim", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 6(38): 2201-2215

Öğr. Gör. Yakup TOKTAY

Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, Manyas MYO, Medya ve İletişim Bölümü, Balıkesir / Türkiye
ORCID ID: 0000-0003-3253-9898

Arş. Gör. Hatice ÖKSÜZ

İstanbul Aydın Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, İstanbul /Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-1848-108X

Lara KIRMUSAOĞLU

Üsküdar Üniversitesi, Yeni Medya ve Gazetecilik Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul /Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-8994-5486

ÖZET

Salgın hastalıklar tarih boyunca insan topluluklarını derinden etkileyen önemli demografik, sosyal, siyasal, ekonomik sonuçlar doğuran problemler olarak karşımıza çıkmaktadır. 31 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Wuhan şehrinde başlayarak kısa süre içerisinde tüm dünyaya yayılan Covid-19 salgını ile birlikte sosyal hareketlilik durma noktasına gelmiş, şirketler ve eğitim kurumları yeni iletişim teknolojileri ve internet sayesinde faaliyetlerini uzaktan sürdürmek durumunda kalmıştır. Dolayısıyla insanlar, kendi yaşam alanlarında zorunlu olarak bir karantina sürecine girerek sosyal hayattan izole bir yaşam sürdürmek aynı zamanda günlük rutinlerini uzaktan kontrol etmek zorunda kalmıştır.

İşte bu çalışmada; farklı yaş grupları, cinsiyet, medeni durum ve farklı sektörlerden 8 kişi ile yapılan derinlemesine görüşme ile salgın döneminin doğurduğu en tabii sonuçlarla beraber aile içi iletişim ve üretim ilişkileri sorgulanmıştır. Nihai sonuç olarak, yeni iletişim teknolojileri ile birlikte iletişim süreci farklı bir boyut kazanmıştır. İzolasyon sürecinde iletişim kurma biçimlerimizin değiştiği ve internet kullanımının önemli ölçüde arttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca görüşmeler neticesinde, salgın dönemi öncesinde aile içi iletişimi olumsuz yönde etkilediği yönünde olumsuz eleştirilere maruz kalan sosyal medya, salgın döneminde bireylerin iletişimlerini bu mecralardan yürütülmesine olanak tanıyarak birleştirici bir rol üstlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Koronavirüs, İzolasyon, Aile içi İletişim ve Üretim

ABSTRACT

Epidemics has emerged as problems that has significant demographic, social, political and economic consequences that has deeply affected human communities throughout history. With Covid-19 outbreak that spread to the whole world, by starting from Wuhan city of China on December 31, 2019, social mobility came to a halt, companies and educational institutions had to continue their activities remotely thanks to the new communication technologies and the internet. Therefore, people had to entered a quarantine process in their living spaces, to live an isolated life from social life also to control their daily routines remotely.

In this study; In-depth communication with 8 people from different age groups, gender, marital status and different sectors and inter-family communication and production relations, together with the most natural consequences of the epidemic period, were questioned.

As a result, the communication process has gained a different dimension with the new communication technologies. It has been observed that the way we communicate in the isolation process has changed and the use of the internet has increased significantly. Also, as a result of the interviews, social media, which was exposed to negative criticism that it had negative effects on inter-family communication before the epidemic period, take on a task a unifying role by allowing individuals to carry out their communication through these channels during the epidemic period.

Key Words: Social Media, Coronavirus, Isolation, intra-family communication and Production

1. GİRİŞ

Tarih boyunca salgınlar, insan ve toplulukların her dönemde karşısına çıkan ve milyonlarca insanın ölümüne sebep olarak ekonomik, siyasal ve özellikle demografik açıdan en temel de insanı derinden etkileyen illetlerdir. Öyle ki dünden bugüne baktığımızda insanın toprağı işlemeyi öğrenmesi ve insanın doğayı işgal etmeye başlamasıyla birlikte ve bu alanları tarım alanlarına çevrilmesi, hayvanları insanlara daha yakın yaşamaya itmiştir. Bu durum; hayvanların hastalıkları da beraberinde getirmesine sebep olmuştur. Yerleşik yaşama geçiş ve kentlerin inşa edilmesi bazı hastalıkların epidemisi durumuna geçişini kolaylaştırmıştır. Tarım toplumuna geçişle birlikte artı ürünün ortaya çıkışı ise ticareti doğurmuş ve salgın hastalıklar ticaret yolu ile birlikte pandemiye dönüşmüştür. Bu sebeplerdir ki tarihin seyrine yön veren salgın hastalıkların bir çoğu

önemli ticaret güzergahlarından biri olan İpek Yolu'nun kaynağı Çin'den yayılmıştır (Kindersley, 2018: 114). Dünya tarihinin en ölümcül salgın hastalıklarından biri olan ve yaklaşık 200 milyon kişinin ölümüne sebep olan *Kara Veba*, Koronavirüs'ün ilk ortaya çıktığı Çin'in Wuhan kenti civarından başlayarak İpek Yolu üzerinden kervan ticareti ile Ortadoğu'ya oradan da yine ticaret yolları üzerinden Avrupa'ya geçmiştir. Tarihsel süreçte daha birçok pandemi durumunda olan hastalıklara örnek vermek mümkündür. Kızamık, Sıtma, İspanya Gribi, Sars, Mers ve içinde bulunduğumuz şu süreç içerisinde Covid-19 Koronavirüs bu salgın hastalıklardan bazılardır. Görüldüğü üzere ticaret salgın hastalıkların yayılımında en önemli etkidir.

Teknolojik gelişmeler ulaşım ve iletişim imkanlarını arttırarak dünyayı McLuhan (1962: 32)'ın bahsettiği küresel bir köye dönüştürmüştür. Bu gelişmelerin bir getirisi olarak insanların ve malların küresel boyuttaki hızlı hareketi salgın hastalıkların yayılımını da kontrol edilemez hale getirmiştir. Bu durumun avantaj ve dezenavantajları vardır. Ulaşım olanaklarındaki gelişmeler mesafeleri ortadan kaldırırsa da hastalıkların pandemiye dönüşmesinde en önemli etkidir. Bilgi iletişim ve teknolojilerindeki gelişmeler ise zaman ve mekan farkındalığını ortadan kaldırarak dünyanın başka bir noktasındaki salgından haberdar olmamızı sağlamıştır. Bu, gerekli tedbirleri önceden almamız açısından önemlidir.

Covid-19 31 Aralık 2019'da, Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan yeni tip Koronavirüsün neden olduğu bir hastalıktır. Bu bulaşıcı hastalığın semptomları arasında öksürük, ateş, nefes darlığı, kas ağrıları, boğaz ağrısı, tat veya koku kaybı, ishal ve baş ağrısı bulunmaktadır. Türkiye'de 11 Mart 2020 tarihinde ilk vakasının tespit edildiği Covid-19'un henüz yakalanan kişiyi iyileştirici kesin bir ilaç veya aşısı bulunmuş değildir. Bilim insanlarının Covid-19'un temas ve damlacıklar yolu ile yayıldığını tespit etmiş olmaları dünya ülkelerinin önlem olarak sosyal mesafe ve karantinaya girme kuralını uygulamalarına sebebiyet vermiştir. Hastalığı geçirmiş ve sağlığına kavuştuğu düşünülen şahısların etkilenen organlarında ileride Covid-19'un kendini hatırlatıp hatırlatmayacağı ve hayatlarını ne şekilde etkileyeceği bilinmemektedir. Koronavirüsün insan akciğerlerini büyük oranda etkilemesinden ve insanların sağlığını belki de geri dönülemez bir yokuşa sürükleyebileceğinden ötürü dünya genelinde ciddi tedbirler alınmıştır (Türk Kardiyoloji Derneği Uzlaşma Raporu, 2020: 4). Hastalığın Wuhan'daki canlı hayvan pazarında satışa sunulan yaras, yılan gibi çeşitli hayvanlardan insanlara geçtiği düşünülmektedir. Hayvanlardan insanlara geçen bu yeni tip koronavirüsün neden olduğu hastalık Covid-19, birkaç hafta içinde Çin'den başlayarak dünyaya yayıldı. 11 Mart'a kadar İtalya, İran, Güney Kore gibi 110'dan fazla ülkeye yayıldı ve Dünya Sağlık Örgütü Covid-19'u bir salgın olarak duyurmuştur (McKeever, 2020). Avrupa üzerinden Türkiye'ye ulaşan ilk Covid-19 vakası 11 Mart 2020 tarihinde bu vakadan ilk ölüm ise 15 Mart 2020'de gerçekleşmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, Nisan 1'de yaptığı açıklamada vakaların tüm Türkiye'ye yayıldığını belirtmiştir. Dünya Sağlık Örgütü 14 Mayıs 2020 tarihi itibarıyla dünyada toplamda 4 milyon 258 bin onaylanmış vaka olduğunu 294 bin kişinin ise bu salgın hastalıktan öldüğünü bildirmiştir (<https://covid19.who.int>).

Türkiye'de ve dünyada pandeminin önüne geçebilmek adına bir takım önlemler alınmıştır. Bazı ülkelere uçuşların durdurulması, okulların örgün eğitime kapatılması, bazı illere şehirlerarası geçişin yasaklanması, 65 yaş üstü vatandaşların ve 20 yaş altı gençlerin sokağa çıkma kısıtlaması ve izolasyonun sağlanması gerekçesiyle 31 şehirde vatandaşlara sokağa çıkma kısıtlaması getirilmesi Türkiye'de uygulamaya konulan bazı önlemlerdir.

Salgın sürecinde alınan izolasyon tedbirleri hiç şüphesiz sosyal hayat pratiklerimizdeki en önemli değişimin sebebi olmuştur. Öyle ki insanların evlerinden dışarı çıkmamaları, iletişim kurma biçimimizi değiştirmiş, internet ve teknoloji kullanımı büyük ölçüde artmıştır. Okullarda uzaktan eğitim sistemine dönüşüm ve bazı işyerlerinde uygulanan home office çalışma şekli bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını mecbur kılmıştır. İşte bu çalışmada, izolasyon sürecinde evlerinde bulunan bireylerin iletişim süreçlerini ve iletişim kurma biçimlerindeki değişimi ve bu iletişimin üretkenliklerine ve verimliliklerine yansımaları incelenmektedir. Dolayısıyla bu araştırma kapsamında aşağıdaki araştırma problemlerine cevap aranacaktır.

Ana Soru: İzolasyon sürecinde evlerinde bulunan bireylerin iletişim süreçleri ve bu iletişimin üretkenliklerine ve verimliliklerine yansımaları nasıldır?

Alt Soru 1: İzolasyon sürecinde bireylerin ev içindeki iletişimlerinde ne gibi değişiklikler vardır?

Alt Soru 2: İzolasyon sürecinde bireyler hem bireysel olarak hem de birlikte yaşadıkları bireylerle kaliteli vakit geçirebiliyorlar mı ve bu süreçte birlikte üretebiliyorlar mı?

Alt Soru 3: İzolasyon sürecinde bireyler hem bireysel hem de grup olarak aktivitelerini verimli görmekteler mi?

2. İZOLASYON SÜRECİNDE AİLE İÇİ İLETİŞİM VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN KULLANIMI

Covid-19 pandemisine karşı dünyada ve Türkiye’de alınan tedbirler çerçevesinde izolasyonun sağlanması en önemli tedbir olarak görülmektedir. Hayata geçirilen izolasyon tedbirleriyle küresel olarak tanımladığımız dünya bir anda içine kapanan ve salgınla mücadelede küresel hareket etmek yerine daha çok ulusal aksiyon göstermiştir. Ancak teknolojinin yine belirleyici özelliği, izole edilen dünyayı McLuhan’ın deyişiyle global köye dönüştürmüştür. Pandemi ile mücadelede gerek teknolojinin kullanımı gerekse de izolasyon altındaki değişen iletişim şeklimizi daha iyi anlamak adına teknolojik determinizmi tanımlamak gereklidir. Teknolojik determinizm, teknoloji ve toplum arasındaki ilişki hakkında yaygın ancak tartışmalı bir teoriyi ifade eder. Winner, *Autonomous Technology* kitabında teknolojinin 2 temel görüş etrafında yapılandırıldığını belirtmektedir. İlki, bir toplumun teknik temelini tüm sosyal varoluş kalıplarını etkileyen temel koşul olduğu ve ikincisi teknolojideki değişikliklerin toplumdaki en önemli değişim kaynağı olduğu görüşüdür (akt. Harris ve ark, 1998: 6).

Marx da teknolojik determinizmi; emek, ham madde ve bilgiyi de içeren “üretici güç determinizmi” olarak tanımlamaktadır. William Shaw, Marx’ın güçler ve üretim ilişkileri arasındaki etkileşime izin verdiğini kabul eder ancak üretici güçlerin “tarihsel değişimin uzun vadeli belirleyicisi” olduğunu savunur (Shaw, 1979: 160).

Teknolojik determinizm çerçevesinde izolasyon sürecini okuduğumuzda teknolojinin toplumsal değişime yön veren en önemli etken olduğunu belirtmek gerekir. Pandemi sürecinde evlerine kapanan bireylerin teknoloji kullanımının arttığı artan tüketim harcamalarından da anlaşılmaktadır. Özellikle yeni medya olarak tanımladığımız yeni iletişim teknolojileri bu sürecin önemli bir belirleyicisi olmuştur. Yeni medya sadece mevcut medyaya bir katkı değil, aynı zamanda yeni teknolojilerdir ve bu nedenle de belirleyici bir etkiye sahiptir. Marshall McLuhan (2001: 26), “araç mesajın kendisidir” sözüyle iletişim için kullanılan aracın alıcının zihnini şekillendirme de ne denli etkili olduğunu anlatmaktadır.

Çeşitli ülkelerde salgınla mücadelede kişileri salgının yoğun olduğu noktalara karşı uyarıcı uygulamalardan, test sonuçlarının ve kişisel sağlık takibinin yapıldığı çok yönlü uygulamalar, örgün eğitime kapatılan okullarda her seviyeden öğrencilerin eğitimlerine devam edebilmesi için oluşturulan uzaktan eğitim sistemi, farklı sektörlerdeki çalışanların home office çalışabilmesini mümkün kılan yazılımlar ve en aktif şekilde kullandığımız sesli ve görüntülü mobil uygulamalar salgın sürecindeki teknoloji kullanım ve iletişim kurma şeklimize yön veren yeni çağın araçlarıdır.

Bu süreç içerisinde gerek tüketim gerekse de üretim anlamında genel olarak bütün bu hizmetlerin sağlandığı internete ayrı bir parantez açmak gereklidir. Çünkü internet, ekonomiden eğitime siyasetten sağlığa birçok alanda pandemi sürecinde en çok faydaladığımız araçtır. Covid-19 salgınına karşı alınan önlemler sonucunda, kamu kurum ve kuruluşlarının ve diğer iş yerlerinin neredeyse tamamı internete bağımlı hale gelmiştir. Bu durum bizim dünya tarihinde bir dönüşüme tanıklık etmemizi sağlamıştır. Bu süreçte dijital iletişim teknolojilerin insanlar tarafından yoğun şekilde kullanıldığını ve benimsendiğini söylemek mümkündür (Pandey, 2020).

22-Nisan- 26 Nisan 2020 tarihleri arasında Türkiye’nin 31 ilinde uygulanan 4 günlük sokağa çıkma kısıtlamasında internet kullanımını 4 kat artmıştır (Eraslan, 2020).

GlobalWebIndex tarafından yapılan bir araştırma göstermektedir ki, tüm dünyadaki insanların Koronavirüs etkisi ile dijital cihazlarında çok daha fazla zaman ayırmıştır (<https://www.clicksus.com/blog/we-are-socialin-koronavirus-raporu-yayinlandi-covid-19>).

izyico tarafından yapılan bir çalışmada da izolasyon süreciyle birlikte online alışverişin attığı ve tüketim alışkanlıklarının değiştiğini ortaya çıkmıştır. İnsanlar, karantina sürecinde boş zamanın değerlendirilmesi için kitaplara yönelmiştir. Bu sebeple karantina sürecinde kitap satışları %32 artmıştır. Ayrıca hobi ve kutu oyunları satışlarında da artış yaşanmıştır ([https:// digitalage.com.tr/coronavirus-gunlerinde-online-alisveris-istatistikleri](https://digitalage.com.tr/coronavirus-gunlerinde-online-alisveris-istatistikleri)).

Manuel Castells’in ifade ettiği ağ toplumu bu sürecin aktif belirleyicisi olmuştur. Castells (2007: 246)’e internet, mobil iletişim, dijital medya ve çeşitli sosyal yazılım araçlarının yayılımı, yerel ve küresel bağlantıyı sağlayan yatay etkileşimli iletişim ağlarının geliştirilmesini sağlamıştır. Endüstriyel toplumun

iletişim sistemi, tek yönlü bir mesajın birinden birçok kişiye kitle dağılımı ile kitle iletişim araçları etrafında merkezileştirilmiştir. Ağ toplumundaki iletişimin temeli, hem senkronize hem de asenkronize olarak çoktan çoğa etkileşimli mesajların çok modlu değişimini içeren yatay iletişim ağlarının küresel ağıdır.

İnternetin bir parçası olarak sosyal ağlar karantina sürecinde etkin bir rol oynamıştır. Dünyayı etkisi altına alan salgın, günlük hayat pratiklerimizi de değiştirmiştir. Dijitalleşme etkisi eğitim, iş ve sosyal yaşantımızda derin bir şekilde hissedilmektedir.

Bizim toplumla aramıza mesafe koyuyor diye eleştirilen sosyal medya, salgın döneminde en önemli iletişim ve etkileşim aracı haline gelmiştir (Jenkins, 2020).

Jenkins (2000)'e göre sosyal medyanın bizi çevremizden uzaklaştıran, toplumla aramıza duvar ören "sosyal olarak tecrit edici" olarak görülen yapısı, şimdilerde sürecin tecrit edilmemize yol açtığını düşünürsek dijital medya bizi görüldüğünün aksine hayata bağlayan şey olmuştur ve bu açıdan teknoloji, kullandığımız koşullara bağlı olarak hem birleştirici hem de izole edici etkileri mevcuttur.

İkinci medya çağına geçişle birlikte onun bir getirisi olarak internetin katılımcı yapısı biz tüketicileri bu yeni dönemde aynı zamanda üreticiye (üre-tüketici) dönüştürmektedir. Bu açıdan bakıldığında bireyler artık salt tüketici olmaktan, pasif ve edilgen bir konumdan, aktif üretken bir konuma yükselmiştir (Jenkins,2018: 39).

Covid-19 salgını izolasyon sürecinde dünyada ve Türkiye'de sosyal ağların kullanımı aşırı derecede artmıştır. İnsanlar gündelik hayatlarında neredeyse yaptıkları her şeyi sosyal medya uygulamaları üzerinden sanal olarak gerçekleştirmeye başlamıştır. Kişisel sohbetlerden, toplu görüşmelere hatta bekarlığa veda partilerine kadar insanlar gündelik hayatlarını sosyal medyaya uyarlamaya başlamıştır. Ancak hiç şüphesiz sosyal ağların bu süreçteki en büyük etkisi haber ve bilgi akışına yaptığı müdahaledir. Öyle ki sosyal ağlarda salgınla ilgili oluşturulan konular zirve yapmıştır. Koronavirüs ile ilgili sosyal medya kullanıcılarının dünya genelinde yaptığı paylaşımlar 275 milyonun üzerine çıkmıştır. En çok paylaşım sırasıyla Japonya, ABD ve Güney Kore lokasyonlarından yapılmıştır. Türkiye'de ise 21 Ocak-11 Mart tarihleri arasında: 6.506.597, ilk vakanın açıklandığı 11 Mart tarihinde ise 747.862 paylaşım yapılmıştır (<https://www.thebrandage.com/koronavirus-sosyal-medyaya-nasil-yansidi-10410>).

Türkiye'nin sosyal medya paylaşımların içeriğine bakıldığında kullanıcıların psikolojik olarak süreçten etkilendiği görülmüştür. Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca'nın 11 Mart 2020 akşamı yaptığı konuşmada bir vatandaşın Koronavirüs testinin pozitif çıktığına yönelik açıklamasının ardından sosyal medya paylaşım ağlarında korku, panik ve endişe hakim olmuştur. Koronavirüs nedeniyle okul, üniversitesi ve eğitim kurumlarının tatil edilmesi gerektiği de en sık konuşulan konular arasındadır. Yine sosyal ağlardaki aynı endişe ve korku kolonya, dezenfektan, maske gibi ürünlerin satışının artmasıyla fiyatların yükselmesi ve temel gıda ihtiyaçlarının stok yapılma korkusuyla erişilemeyecek olması düşüncesi bahsedilen konular arasındadır.

Türkiye'de pandemi sürecinde sosyal medyadaki dezenformatif içeriklerin koronavirüsten daha hızlı yayıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu anlamda sosyal medyaya bir de bu açıdan bakmak gerekecektir. Bu tür küresel salgın gibi kaotik atmosferlerde bilginin kontrolü çok önemlidir. Pandemi sürecinde özellikle sosyal ağlarda bilgi kirliliği hat safhaya çıkmıştır. Ulusal ya da uluslararası kurumlar bir yandan salgınla mücadele etmeye çalışırken diğer yandan sosyal ağlarda kasıtlı ya da kasıtsız oluşturulan yanlış ya da eksik bilgiyle mücadeleye girişmişlerdir. Dolayısıyla bu dönemde en önemli mücadelelerden biri de sosyal medyadaki misenformasyon, dezenformasyon ve manipülasyonlarda yaşanmıştır. Etkili olup olmadığı tartışılabilir ancak Dünya Sağlık Örgütü bu süreçte hükümetlere sosyal kaygıyı azaltmak, kaos ve panik havasını dağıtmak için koronavirüsle ilgili veri ve haberlerin şeffaf şekilde açıklanması tavsiyesinde bulunmuştur (Kırık ve Özkoçak, 2020: 149). Bu süreçle birlikte önem kazanan kavramlardan biri de aile içi iletişimdir. Aile içi iletişim denildiği zaman eşlerin birbiriyle olan iletişimi, anne baba ve çocuğun iletişimi, kardeşler arası iletişim ve kuşaklar arası iletişim akla gelmektedir. Dolayısıyla birey dünyaya geldiği andan itibaren ailesi ile iletişim kurmaya başlamaktadır (Kırık, 2014:337).

Kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki etkisi göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Bilgi alma, sosyalleşme, eğlence, eğitim v.b gibi birçok işlevi olan kitle iletişim araçları, aile içi iletişimde de önemli bir rol oynamaktadır. Yeni iletişim teknolojileri ve internetin gelişimi ile birlikte ailelerin iletişim kurma şekillerinde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. İnternet kullanımıyla birlikte yüz yüze iletişim yerini bilgisayar aracılı iletişime bırakmıştır açmıştır (Bakan ve Bakan, 2017: 56-57).

Günümüzde kullanım sıklığı giderek artarak popüler hale gelen bu araçlar geleneksel medyadan daha etkili bir hale gelmiş insanlar sosyal medya aracılığıyla iletişim kurmaya başlamıştır (Zenelaj, 2014: 71). Sosyal medya aile içi iletişim ve dinamiklerde etkili olmaktadır. Sosyal medyayı kullananların çoğunluğunda yüz yüze görüşmelerin, aile içi iletişimlerinin ve aileyle geçirilen zamanın değiştiği ifade edilmektedir. Zaman ve mekan sınırları olmayan bu araçların, bireylerin sürekli olarak birileriyle iletişim kurmalarına olanak sağlarken aynı zamanda kişinin aile içi iletişimini olumsuz yönde etkileyerek yüz yüze etkileşimi sekteye uğratabilecektir (Villegas, 2013: 11-13).

3. PANDEMİ SÜRECİNDEKİ İZOLASYON ORTAMINDA ÜRETİM İLİŞKİLERİ

Somut bir gerçeklik olarak insan, sosyal ve toplumsal olan insandan farklı olarak aynı zamanda türsel bir durumu da ifade etmektedir (Marx, 1997: 62). Ancak varlıklar içerisinde insanın ayrı bir yeri vardır. Engels'e göre *"bütün varlıklar arasında, yalnızca insan gereksinmelerini karşılamak için gereksindiği şeylerin üretimine, hemen hemen mutlak bir biçimde egemen olabilmıştır"* (1990: 27). Dolayısıyla insanları hayvanlardan ayıran şey, kendi geçim araçlarını üretmiş olmaları ve onları sürekli yeniden üretmeleridir. Geçim araçlarının üretilmesi dolaylı olarak insanların kendi maddi yaşamlarını üretmesi anlamına gelir (Marx ve Engels, 1992: 37). Üretim biçimi, insanların sahip oldukları ve yeniden üretmek durumunda oldukları, maddi ve maddi olmayan her şeye bağlı olarak, maddi ve düşünsel yaşamını şekillendirmek olarak tanımlanabilir. Üretim biçimi, yalnızca maddi yaşamını yeniden üretmek adına gerçekleştirilen bir ekonomik faaliyet olarak düşünülmemesi gerekir. Kısacası üretim biçimi, insanların neyi nasıl yaptığı ve bu yaptıkları şeyle nasıl maddi ve düşünsel olarak yeniden üretimi gerçekleştirdikleridir.

Marksist anlayışa göre üretim ve ilişkiler, toplumsal bireylerin tarihsel süreç içerisindeki üretimi ve toplumsal gelişmenin belli bir kısmındaki üretim ve ilişkileri ifade etmektedir. Bu sebepten dolayı, üretim ve ilişkiler bağlamında tarihsel bir gelişme veya tarihi bir dönem incelenebilmektedir (Erdoğan, 2013:2). Buradan hareketle, 2019 yılı sonunda Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan ve küreselleşmenin de etkisiyle kısa bir zaman dilimi içerisinde tüm dünyayı etkisi altına alan, Covid-19 pandemisi, günümüz koşullarının değişmesine neden olan ve incelenmesi gereken önemli bir toplumsal ve küresel olay olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu süreçte ülkeler karantinaya alınmış, yurt içi ve yurt dışı seyahat yasaklamaları getirilmiş, konserlerin ve spor müsabakalarının iptal edilmiş ve gündelik yaşam içerisindeki tüm alanlar etkilenmiştir. 11 Mart 2020 itibariyle Türkiye'de ilk vakanın görülmesiyle ülkemizde de birçok kurum etkinliklerini iptal etmiş, birçok şirket home office çalışmaya geçmiş ve eğitim de uzaktan verilmeye başlanmıştır. Zorunlu olarak değişen koşullar içerisinde insanlar, kendilerini dış dünyadan mümkün olduğunca izole ederek günlük yaşantılarına devam sürdürmüşlerdir. Bu izolasyon sürecinde yeni iletişim teknolojileri ve internetin önemi daha da artmıştır. *Christian Fuchs*'un ifadesiyle internet; bilgi, iletişim ve birlikte üretim noktasında önemli hale gelmiştir (2016: 330).

19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren nasıl *Taylorizm* çalışma yaşamını rasyonelleştirdiyse, toplumsal yaşamın tümü gibi, serbest zamanlar da rasyonelleştirilmiştir. Yani serbest zamanlar da yaşadığımız toplumsal düzenin üretkenliği açısından düzenlenerek, işgücünün iş dışında da sisteme yarayacak etkinlikler ve etkinlik alanları içinde kalması sağlanmış oldu. Antik Yunan'da köleler sürekli olarak çalışarak ve serbest zamandan yoksun olarak hayatlarını sürdürmekteydiler. Kölelerin beden işlerini yerine getirmesiyle serbest zamanları olan Atina'lılar bilimle felsefeyle siyasetle uğraşabiliyorlardı. Ev içerisinde var olan sorumlulukların üstüne çalışma hayatındaki yükümlülüklerin de eklenmesiyle katı olan her şeyin buharlaştığı ve çalışma düzeni ile ev yaşamının iç içe geçerek değişime uğradığı yeni düzende çalışma edimi, belli bir zaman diliminde yapılan etkinlikten çıkıp serbest zaman içerisine girerek ev yaşantısına dahil olmuştur. (Aydoğan, dokuz8haber.net/kose-yazilari/corona-gunlerinde-calisma-ve-serbest-zaman) Böylelikle izolasyon süreciyle birlikte evden çalışma düzenine geçilmesi serbest zaman ve çalışma zamanı ayrımını ortadan kaldırarak bireyleri modern köleler haline getirmiştir. Eski komünist ev ekonomisinde kadınların ev yönetiminin başrolünde yer alması toplumsal zorunluluğu olan bir kamu işidir. Ataerkil aile yapısıyla birlikte bu iş kamusal olmaktan çıkıp özel bir hizmet haline gelmiştir. Toplumsal üretimden uzaklaştırılan kadın bir baş hizmetçi haline gelmiştir. Günümüz koşullarında kadın, toplumsal üretimi yeniden elde etmişlerdir. Fakat bu durumun koşulları kadını ikilem içerisine sokmaktan başka bir işe yaramamıştır. Kadın, toplumsal üretimin içerisine girdiğinde ailesel görevlerinden uzaklaşır veya ailesel görevlerini yerine getirmek isterse de toplumsal üretimden uzaklaşır. Kadının tüm çalışma koşulları içerisindeki durumu aynıdır. Dolayısıyla kadın, modern aile içerisinde evsel bir köle olarak var olmaktadır (Engels, 1990: 78). Buradan hareketle çok net olarak cinsiyetler arası bu eşitsizliğin temeli kapitalizm öncesi döneme dayandığı ve kapitalizm ile

birlikte daha da pekiştiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Kadının üretime katkısı yani emeği değersizleştirilmiş ve bu durum kadının doğasında varmışçasına sisteme entegre edilmiştir.

Yeniden üretim üç başlık altında irdelenir: işgücünün yeniden üretimi, mevcut yaşamın sürdürülmesi için harcanan emek anlamında toplumsal yeniden üretim ve bir sonraki kuşağın yetiştirilmesi için harcanan emek olarak insanların yeniden üretimi; hepsi görünmeyen kadın emeğidir (Özkaplan, 2010: 38). Üretimin örgütlenmesi ve soyun devamlılığı için erkeklerin yeniden üretilmesine ihtiyaç vardır. Erkeklerin yeniden üretilmesine katkıyı sağlayacak olan rol ise kadınlara verilmiştir (Kandiyoti, 2013: 53). Buna ek olarak annelik görevi de yine kadının görevi olması dolayısıyla kapitalizmin yeniden üreticisi konumunda kadınlar yer almaktadır. Yeniden üretim kavramı kısacası, çocuk doğurmak ve yetiştirmek, ev halkının beslenme ihtiyaçlarını gidermek, temizlik yapmak gibi işlerin yerine getirilmesiyle tüm üretim sürecinin devamlılığının sağlanması yönünde emek verilmesidir. Sonuç olarak kadına atfedilen yeniden üretim görevinin kapitalizm öncesi dönemlerde hayatta kalmak adına geliştirilen iş bölümünün bir sonucu olarak ataerkil düşüncenin ve bu emeğin ücretsiz olması da kapitalist sistemin ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Koronavirüs salgını süreciyle birlikte zorunlu olarak gelen izolasyon sürecinden şüphesiz en çok etkilenenler kadınlar olmuştur. “*Korona salgının yarattığı kriz kadın emeği açısından ne ifade ediyor?*” başlığı adı altında bir açıklama yapan Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi (KEİG), Covid-19 pandemisiyle birlikte kadınların artan iş yükü ve daha da belirginleşen cinsiyet eşitsizliği konularına dikkati çekmektedir. Okulların kapatılması, evden çalışmanın yaygınlaşması, uyulması gereken hijyen koşullarının yükselmesi ve aile içerisinde hastalanan ve bakıma ihtiyacı olan birisinin bulunma riskinin artması, kadınların ev içerisinde iş yükünün dayanılmaz derecelere gelmesine ve yıpratıcı olmasına vurgu yapmaktadır. Aynı açıklama içerisinde, “ev içi iş yükündeki artışın yanı sıra, ev içinden ya da işyerlerinde ücretli çalışmaya devam eden toplam çalışma saatleri ise sürdürülemez boyutlara ulaştı” açıklaması kadınların bu süreçte üretim ve yeniden üretim bağlamındaki emeğinin arttığını tam anlamıyla açıklamaktadır (keig.org, Erişim Tarihi: 16.05.2020).

4.1. Yöntem

Covid-19 İzolasyon Sürecindeki Ev Yaşamında Üretim Ve Aile-İçi İletişim başlıklı bu çalışmada görüşme tekniği uygulanmıştır. Görüşme, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir. Görüşme, çoğu zaman yüz yüze yapılıyor olsa da telefon ve televizyonlu telefon gibi anında ses ve görüntü iletilicileri ile de yapılabilmektedir” (Karasar, 2019: 210). Nitel araştırmalar kategorisinde yer alan görüşme (mülakat) yöntemi, toplumsal araştırmalarda sıkça kullanılmaktadır. Temelinde ise “kişilerin ne düşündüğünü öğrenmek istiyorsan, onlara sor” düşüncesi yatmaktadır (Geray, 2017: 158). Görüşme ile ilgili bir tanımlama da Neuman tarafından “iki yabancı arasındaki açıkça bir kişinin ötekenden belirli bilgiler elde etmesi amacıyla yürütülen kısa süreli, ikincil toplumsal etkileşimdir” şeklinde yapılmıştır (Neuman, 2006: 94). Bu çalışmada görüşmeler telefon ve yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir. Verilen tüm cevaplar Microsoft Word üzerinden yazıya aktarılmıştır. Görüşme yönteminin tercih edilmesindeki en önemli etken, çalışmada örneklem oluşturacak kişilerin yani kaynakların verdiği cevapları sınırlamaması ve geri dönüşün anında oluşudur. Bu sayede daha derinlemesine anlamların çıkarılması elverişli olmaktadır.

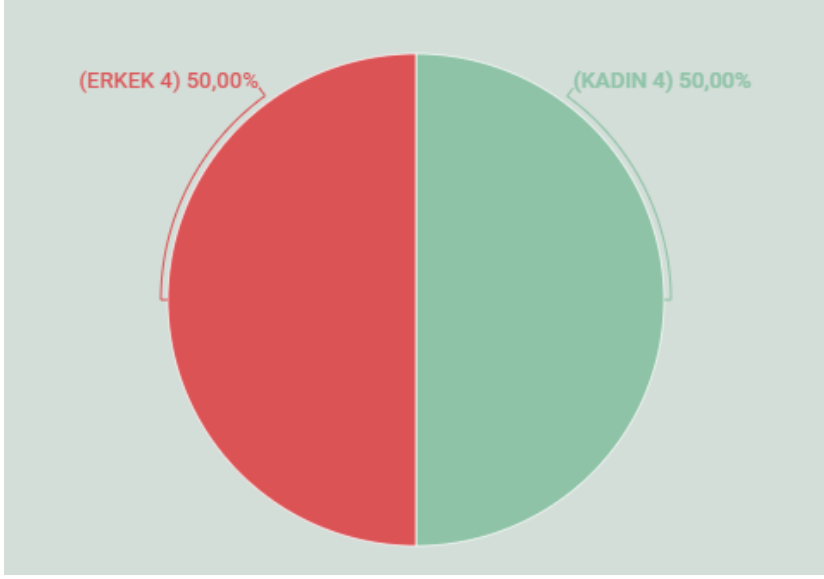
Görüşme formel bir soru formuna bağlı kalmakla birlikte kaynak kişilerin anlamasını kolaylaştırmak adına ek sorular sorularak konunun anlaşılabilirliği desteklenmiştir. Verilen tüm cevaplar ilgili sorunun altında toplanmıştır. Formel bir soru formunun oluşturulmasının nedeni verilerin analizini ve denetimini kolaylaştırarak çalışmanın sınırlılıkları kapsamında veriler elde etmektir. Görüşmeler sırasında kişilerin kendilerini tanımlayacağı yönde sorular sorulduktan sonra “izolasyon sürecinde evlerinde bulunan bireylerin iletişim süreçleri ve bu iletişimin üretkenliklerine ve verimliliklerine yansımaları” anlamaya yönelik 12 adet soru yöneltilmiştir. Soru formunda yer alan sorular genelden özele doğru sıralanarak kişilerin konuya tam anlamıyla hakim olması ve sorulara daha hakim olmuş bir şekilde cevap vermeleri hedeflenmiştir.

4.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmada kullanılan yöntemden hareketle bireylerin izolasyon sürecinde aile içi iletişimleri ve ev içi üretim bağlamında değişimler olduğu varsayımından yola çıkılarak araştırma sorularına cevap veren kişilerin farklı cinsiyet, yaş, eğitim, medeni durum gibi değişkenlerin özellikle göz önünde bulundurularak birbirinden farklı olması için amaçlı örneklem kullanılmıştır. Amaçlı örneklem, nitel araştırmalar geleneği içerisinde yer alarak ortaya çıkan ve zengin bilginin olduğu düşünülen durumlar için derinlemesine çalışılmaya olanak sağlayan örneklem çeşitidir (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Öte yandan katılımcılar raslantısal olarak seçilmesine rağmen veri toplama sürecinde toplanan verilerin mümkün olduğunca çeşitli olmasına özen gösterilmiştir. Bu nedenle de amaçlı örneklemin bir türü olarak maksimum çeşitlilik örneklemeinden

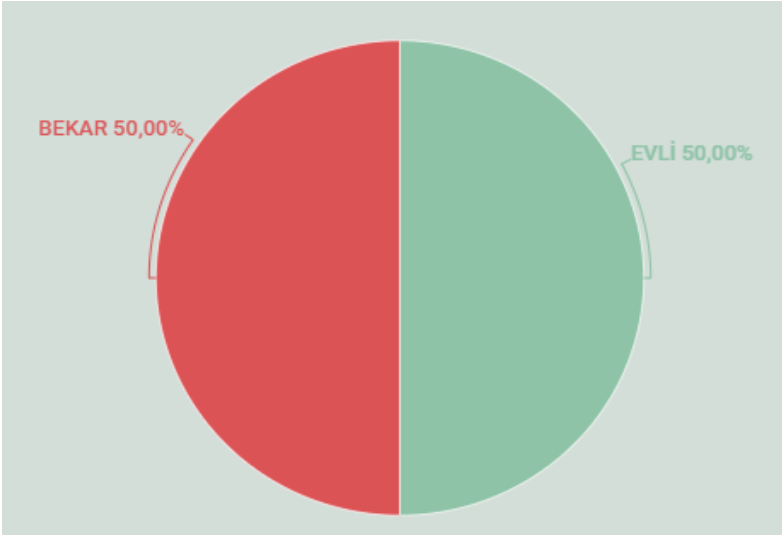
faaydalanılmıştır. Maksimum eşitlilik örneklemede amaç küçük bir örneklem grubu oluşturmak ve bu örneklem üzerinden problemin çözümü üzerine katılımcıların maksimum düzeyde çeşitli olmalarını yansıtmaktır (Yıldırım ve şimşek, 2000). Bu duruma ek olarak maksimum çeşitlilik örneklemesinden elde edilen bulgular başka bir yöntemle erişebileceğimiz sonuçlardan daha zengin olabileceğini söyleyebiliriz. Diğer yandan Yıldırım ve şimşek (2000)'e göre, maksimum çeşitlilik örneklemede amaç genelleme yapmak değildir. Aksine eşitlilik gösteren durumlarla ilgili ortak olguların olup olmadığını saptayarak probleme farklı bir bakış açısı sunmaktır. Bu yönüyle de nicel araştırmalardan ayrılmaktadır.

Pandemi sürecinin devam ettiği 01 – 15 Mayıs tarihleri arasında 30-65 yaş arası farklı meslek gruplarından, farklı eğitim düzeyinde, farklı cinsiyet ve farklı medeni durumlara sahip 8 kişi ile görüşülmüştür. Görüşmeye katılan bireylerden verilerin kullanımına dair onam formu alınmıştır. Görüşme yapılanlardan 3' ile yüz yüze, 2'si ile telefonda ve 3' ile e-posta üzerinden görüşme gerçekleştirilmiştir.



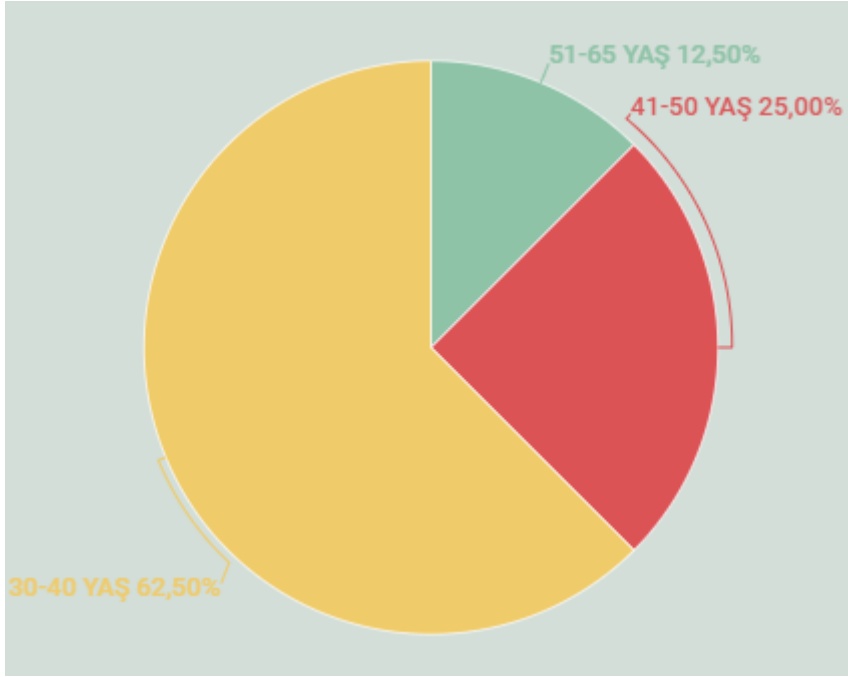
Grafik 1-Katılımcıların cinsiyet dağılımı

Araştırma katılımcıları 4' kadın, 4' de erkek olacak şekilde belirlenmiştir.



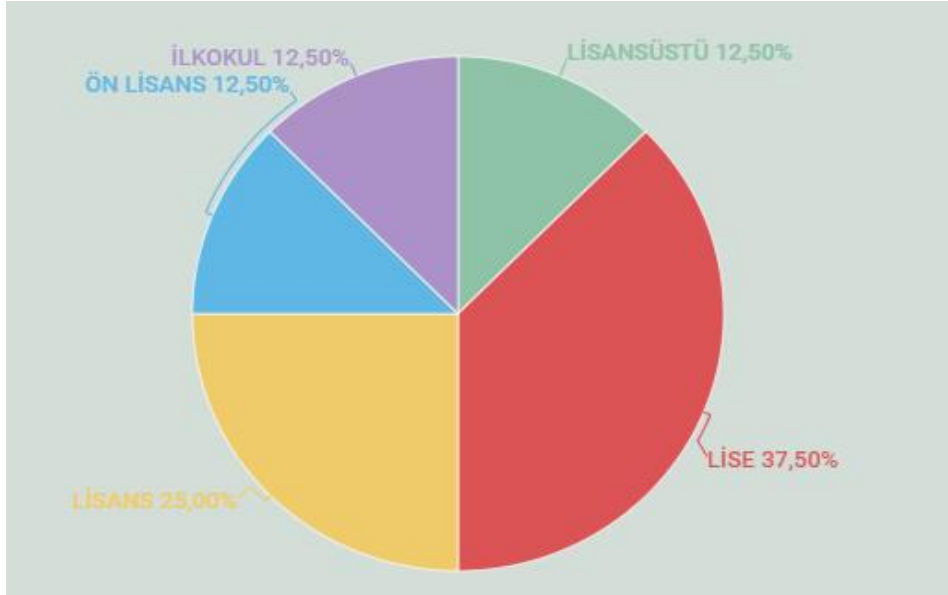
Grafik 2-Katılımcıların medeni durumu

Araştırmada sorular yönelttiğimiz katılımcıların 4' evli olduğunu belirtmiş kalan 4 kişide bekar olduğunu ifade etmiştir.



Grafik 3-Katılımcıların yaş aralığı dağılımı

Görüşmeye katılan 8 kişiden 5'i 30-40 yaş aralığında,2'si 41-50 yaş aralığında ve geriye kalan bir kişide 51-65 yaş aralığında bireylerden oluşmaktadır.



Grafik 4-Katılımcıların eğitim düzeyi

Araştırma katılımcılarının eğitim düzeylerine bakıldığında ilkokul, önlisans, lisansüstü 3 kişi olduğu görülmektedir. Geriye kalan 5 kişinin 2'si lisans mezunu 3'üde Lise mezunudur.

4.3. BULGULAR VE YORUM

✓ Hangi iş dalındasınız? Ne kadar süredir evdesiniz ve evinizi kimlerle paylaşıyorsunuz?

Görüşmeye katılanlardan 3'ü ev hanımı, 1'i eğitim, 1'i tekstil, 1'i medya, 1'i turizm ve 1'i enerji sektöründen çalışanlar olmak üzere farklı iş kollarından 8 kişi ile görüşme yapılmıştır. Bunlardan en kısa süredir evde olan H.A 3 haftadır evde olduğunu belirtmiş Diğer katılımcılar ise yaklaşık 6 haftadır evde olduklarını belirtmiştir.

✓ (Çalışıyorsa) Homeoffice uygulamasına geçtiniz mi, iş anlamında bu durum çalışma şeklinizi ve motivasyonunuzu nasıl etkiledi?

Görüşülen kişiler arasından 3 kişi herhangi bir mesleği icra etmemekte, 5 ise çalıştığını belirtmiştir. Çalışan 5 kişi arasında yalnızca 2 kişi homeoffice uygulamasına geçtiğini ifade etmiştir.

Çalışanlar arasında F.Ö., S.K ve A.G işyerinin üretimi durdurması ve çalıştıkları alanın homeoffice uygulamasına uygun olmaması sebebi ile çalışmaya ara vermişlerdir. F.Ö (*Kadın, 33, evli, lise, turizm*) bu süreçteki motivasyonunu “*Evde kalmak insanın ruhunu daraltıyor.*” sözleri ile ifade etmiş olup A.G motivasyonunun olumsuz etkilendiğini söylemiştir. Pandemi tedbirleri kapsamında çalışmaya homeoffice uygulaması ile devam etmekte olan H.A bu uygulama ile zamandan tasarruf sağladığını ve motivasyonunun arttığını söylemiştir. O.D (*Erkek, 35, Lise, Bekar, Enerji*) ise homeoffice uygulamasından memnuniyetini “*Çalışma şeklimiz vardiyalı olduğundan dolayı çok erken saatlerde ya da çok geç saatlerde yolda harcadığım zamanı uyumaya ve dinlenmeye ayırabildiğim için de dinlenerek çalışmam açısından faydalı oldu.*” cümleleriyle belirtmiştir.

Sorunun genel yanıtları dolayısı ile mevcut dönemde homeoffice uygulamasına uygun olmayan işyerlerinin çalışanları, evde kaldıkları ve mesleklerini icra edememeleri sebebi ile motivasyonlarının oldukça düşük olduğunu belirtmişlerdir. Pandemi tedbirlerine rağmen home office uygulamasına geçmiş ve halen işlerini evden yürütüyor olan çalışanların ise, uygulamanın sağladığı zaman ve enerji tasarrufundan oldukça memnun oldukları tespit edilmiştir.

✓ Evden işinizi yürütmek gerektiğinde hangi sorunlarla karşılaştınız yoksa rahatlıkla işlerinizi devam ettirebildiniz mi?

Herhangi bir mesleği icra etmeyen M.K, İ.G ve N.A bu süreçte işlerinde herhangi bir aksama olmadığını belirtmişlerdir. İ.G. normalde de çalışmaması sebebiyle evde geçirdiği zamanın aynı olduğunu, rutininde bir farklılık olmadığını belirtmiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir “*Pazar alışverişlerini kendim yapardım bu süreçte de yine kendim yaptım. Tabi bu süreçte tüm aile bireylerinin evde olmasından dolayı tüketim hayli arttı. Bu süreçte alışverişlerde aldığım ürün sayısı fazlalaştı.*” (*İG, Kadın, 46, Ev hanımı, Evli, İlkokul*)

Yine herhangi bir işte çalışmayan N.A bu süreçte de Pazar ve banka işlerinin olduğunu ve mevcut gereksinimleri karantinada birlikte olduğu kızının giderdiğini ifade etmiştir. Home office uygulamasına geçmemiş olmasına karşın evden çalıştığı zamanların olduğunu ifade eden A.G. bu süreçte herhangi bir problem yaşamadığını belirtmiştir. Home office uygulaması ile işlerine devam etmekte olan H.A ve O.D işlerini internet ortamında rahatlıkla halledebildiklerini, bir sorun yaşamadıklarını söylemişlerdir.

İncelenen sorunun genel cevapları doğrultusunda herhangi bir mesleği icra etmeyen kişilerin eve alınması gereken ihtiyaçlar veya dışarıda giderilmesi gereken işler gerek kendileri gerek evde yaşadıkları bireyler tarafından tamamlanmıştır. Öte yandan home office uygulaması ile çalışmaya devam eden kişiler de internet sayesinde bütün işlerini aynı şekilde yürütebildiklerini ifade etmişlerdir.

✓ (Çalışmıyorsa) Daha önce evde geçirdiğiniz süre ile şimdiki süre arasında ne gibi farklar var? Eski rutininizle şimdiki düşünerek hayatınıza özgü noktalarla detaylandırabilir misiniz?

M.K. eşinin karantina sürecinde evde olduğunu, çocuklarıyla birlikte ilgilenebildiklerini, eşinin eskisinden çok daha fazla kendisine yardımcı olduğunu dile getirmiş, ailece daha güzel vakit geçirdiklerini söyleyerek durumdan memnun olduğunu ifade etmiştir. İ.G. mutfakta geçirdiği zamanın eskisine göre daha fazla olduğundan ve yorulduğundan yakınsa da sevdiklerinin yanında olmasından son derece memnun olduğunu ifade etmiştir.

N.A. karantina öncesine kadar tüm gereksinimlerini kendi dışarı çıkarak giderdiğini ve bundan memnuniyet duyduğunu ifade etmiştir. Karantina dönemi ile birlikte tüm bunların sona erdiğinden hoşnutsuz olduğunu belirten N.A. durumunu şu sözler ile ifade etmiştir “*Koronavirüsten önce bir*

işim çıktığı an dışarı çıkıp halledebiliyordum. Benim için de iyi oluyordu. Bol bol yürüyüş yapıyordum işlerime koştururken. Benim de yaşlı bir annem var onun da ihtiyaçlarını ben gideriyordum. Her işi halletmek haliyle kızıma kaldı. Öte yandan hiç dışarı çıkamadığım için elbette bunalmış durumdayım.” (N.A, Kadın, 37, Medya, Bekar, Ön lisans)

Sorunun genel cevapları itibari ile pandemi ile birlikte aile bireylerinin ev içerisinde daha çok vakit geçirip etkileşim içerisine girdikleri, evde bulunan kişi sayısının artışı ile ev işlerinin çoğalmasa ön plana çıkmıştır. Öte yandan dışarı çıkamama veya çıkmaya korkma sebebi ile gelen hareketsizlik durumu kişilerin canının sıkılmasına sebebiyet vermektedir.

✓ Gönüllü izolasyon sürecinin aile içi iletişime etkisi oldu mu? Evinizi paylaştığınız bireylerle iletişiminizde ne gibi değişiklikler var? İzolasyon sürecinde öncesine kıyasla aile bireyleriyle birlikte geçirdiğiniz sürede artış yaşandı mı?

Soruları cevaplayanlardan 4 kişi bu süreçte değişimin olduğunu, aile bireyleriyle daha etkili bir iletişimde olduklarını, 3 kişi aile içerisindeki sohbet, mesafe ve tavırlarda bir değişim olmadığını, 1 kişi ise bu sürecin negatif bir değişime sebebiyet verdiğini ifade etmiştir.

Görüşülen kişilerden N.A il dışındaki kızının korona sebebiyle yanına geldiğinden, tüm zamanlara kıyasla birlikte çok daha fazla vakit geçirme fırsatı bulduklarını ifade etmiştir.

Gönüllü izolasyon sürecinde evlerini paylaştıkları kişilerle olan diyaloglarında bir farklılığın söz konusu olmadığını söyleyenlerden F.A., eşinin hala işe gitmesinden ötürü aile içi iletişiminin değişmeden devam ettiğini söylemiştir. A.G. ise, aile bireyleri ile birlikte tüm öğünler birlikte yemek yemenin dışında bir değişimin olmadığını, yemek vaktinin ardından herkesin yine odalarına çekildiğini dile getirmiştir.

O.D. izolasyon sürecinde birlikte yaşadığı aile bireyleri ile olan iletişimlerinde bir değişimin olmadığını fakat farklı semtte yaşayan aile bireyleriyle bir araya gelme konusunda sorun yaşadığını, “Aynı evi paylaştığım bireylerde stabil bir ilişkimiz var dedem demans hastası olduğu için normalin dışında farklı bir diyaloga girebilme şansımız ne yazık ki bulunmuyor. Kendi ailem farklı bir semtte yaşadığı için hafta sonu sokağa çıkma yaşağı nedeni ile yanlarına gidebilme şansım olmadığından geçirilen zaman konusunda aksine bir düşünüş yaşandı.” (OD, Erkek, 35, Enerji, Bekar, Lise) ifadeleriyle anlatmıştır.

Görüşülen kişilerden alınan cevaplar incelendiğinde; bu süreçten aile içi iletişimlerinin artmasından dolayı memnuniyet duyanların, gönüllü izolasyon sürecinde ev içerisinde eskisine nazaran daha fazla vakit geçirme veya pandemiden önce başka şehirde olan aile bireyleriyle aynı evde kalabilme imkânı bulan insanlar oldukları belirlenmiştir. Karantinanın hayat akışını etkilememiş olduğu aileler, aile bireyleriyle etkileşim konusunda da bir değişim yaşamamaktadırlar. Ayrıca cevaplar doğrultusunda farklı semt veya illerde yaşayan ailelerin bir araya gelememesinin aile içi görüşme rutinlerine negatif etkisi söz konusudur.

✓ İzolasyon sebebiyle aile içi artan iletişim daha önce gün yüzüne çıkmayan problemleri ortaya çıkardı mı?

Görüşülmüş 8 kişiden yalnızca M.K. izolasyon öncesinde eşinin iş yoğunluğundan dolayı aile içi problem yaşadıklarını, yaşanan sorunun bu dönemde çözüme kavuşturduklarını dile getirmiştir. Görüşülen diğer 7 şahıs böyle bir problem olmadığını, dolayısıyla gün yüzüne çıkan herhangi bir durumun da olmadığını ifade etmişlerdir.

✓ İzolasyon sürecinde aile içi iletişiminiz, paylaşımlarınız arttı mı yoksa her birey kendi kendine mi zaman geçirmeye başladı?

Görüşülen 8 kişiden 4’ü aile içi iletişimlerinde çok fazla bir artış olmadığını, günlerini eskisi gibi geçirdiklerini ifade etmişlerdir. 2 kişi ise aile bireyleriyle eskisine göre daha fazla vakit geçirdiklerini fakat her bireyin aynı zamanda kendi ilgi alanlarına yönelik aktivitelerde bulunduğunu da dile getirmişlerdir. Aile bireyleri ile ayrı semtlerde karantinada olan O.D. yüz yüze

görüşmemeleri sebebi ile sosyal medya üzerinden devamlı olarak haberleştiklerini, paylaşımda bulduklarını ve görüntülü sohbet ettiklerini ifade etmiştir. N.A ise ev içerisinde kendinin ve kızının boş zamanlarında vakitlerini birlikte sohbet edip mutfakta yeni tarifler denediklerini belirtmiştir.

Sorudan alınan cevaplar incelendiğinde, evde devamlı olarak birlikte yaşayan ve tedbirler kapsamında bu konuda bir değişim yaşamayan ailelerin genellikle birbirlerine dair iletişim ve paylaşımlarında bir değişim olmadığı gözlenmiştir. Aile içi iletişimlerinde ve paylaşımlarında artış olan kişiler; uzun zaman sonra karantina sebebiyle bir araya gelip birlikte yaşamaya başlayan ve hayatın normal seyrinde birbirlerinden uzakta yaşayıp sık sık görüşme imkanları varken tedbirler kapsamında bir araya gelemeyip, karşılıklı özlem sebebiyle sosyal medya etkileşimini arttıran bireylerdir.

✓ Evde kalmak verimliliğinizi ve üretkenliğinizi nasıl etkiledi? Aile içinde birlikte üretim faaliyetlerinde bulunuyor musunuz?

Görüşülen kişilerden 4'ü süreci temizlik yaparak, ekmek, pide, yemek pişirerek geçirdiklerini ayrıca bu dönemde çok daha fazla yemek yemeye yönlendiklerini ifade etmişlerdir.

Hayatının normal akışında çalışan bir birey olan ve karantina süreci ile birlikte çalışmaya ara verme durumunda kalan S.K. yaşadığı bu problemi şu sözlerle dile getirmiştir; “*Evde kalmak üretim anlamında engeller oluşturdu. Çünkü alışamadık yani çalışamayınca evde oturuyorsunuz bu da üretkenliğimizi kısıtlıyor.*” (SK, Erkek, 53, Mobilya, Evli, Lise)

H.A. karantina öncesine göre ilgi duyduğu alanlara daha çok zaman ayırabildiğini fakat aile içinde herhangi bir üretim faaliyetinde bulunmadıklarını söylemiştir.

O.D. bu süreçte bireysel olarak kültürel faaliyetlere yöneldiğini, bu konuda verimliliğinin arttığını dile getirmiştir. Karantina günlerini kızıyla birlikte geçiren N.A. bu süreci maske yaparak ve örgü örerek geçirdiğini, eski üretkenliğini aynı şekilde devam ettirdiğini belirtmiş, kızının yüksek lisans öğrencisi olduğunu ve dolayısıyla onun da dersleriyle ilgilendiğini ifade etmiştir.

Alınan cevaplar incelendiğinde karantina sürecinden itibaren şahısların ev içerisindeki üretkenlikleri farklı konu ve faaliyetler de artmış olsa da aile içinde birlikte yaptıkları bir faaliyet gözlenmemiştir. Dolayısıyla denilebilir ki; karantina ailelerin birlikte üretim faaliyetleri yapmalarını sağlayıcı bir süreç olmamıştır.

✓ Birlikte yaşadığınız bireylerle (aile, arkadaş ya da sevgiliniz) üretici faaliyetlerde bulunurken dijital iletişim araçlarından faydalanıyor musunuz?

Çalıştığı firmanın home office uygulamasına geçememesi dolayısı ile bu dönemde işine ara vermek zorunda kalan S.K. (Erkek, 53, Mobilya, Evli, Lise) “*Üretim faaliyetinde bulunmadığımız için maalesef yok*” cevabını vermiştir. Dolayısıyla bu kişinin dijital iletişim araçlarını yalnızca iş için kullandığı anlaşılmaktadır.

1 kişi dışında diğer 7 kişi dijital iletişim araçlarından sürekli faydalandıklarını dile getirmişlerdir.

✓ İzolasyon sürecinde iletişim araçlarını hangi amaçla kullanıyorsunuz? Üretim amacıyla mı tüketim amacıyla kullanımınız daha fazla? Hangi iletişim araçlarını kullanıyorsunuz?

Görüşme yapılan 8 kişi karantina süresince; dijital verilere ulaşma, yemek tariflerini öğrenme, aynı evde olmadığı aile bireyleri ve arkadaşları ile görüşme, mesajlaşma, fotoğraf ve dosya paylaşma, güncel haberleri takip etme, üretmekte olduğu herhangi bir şeyin araştırmasını yapma, banka ve ödeme işlemlerini yapma, vakit geçirme ve homeoffice uygulaması ile çalışmaya devam edenlerin ise işlerini yürütme amacıyla dijital iletişim araçlarını etkin kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Görüşmeden elde edilen veriler dolayısı ile en çok kullanılan iletişim araçlarının cep telefonu, televizyon ve bilgisayar olduğu anlaşılmıştır.

Sorudan elde edilen genel bilgiler itibari ile izolasyon sürecinde iletişim araçlarını üretim amacıyla kullananların yalnızca home office uygulaması ile çalışmaya devam edenler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca cep telefonu ve bilgisayar homeoffice çalışanlarının, cep telefonu ve televizyon ise çalışmayanların en çok kullandığı iletişim araçlarıdır.

✓ Gün içinde medya kullanım süreniz nasıl etkilendi?

Görüşme yapılan şahıslar arasından 2 kişi medya kullanım sürelerinde bir değişim olmadığını ifade etmişlerdir.

Görüşülen H.A. salgın konusunda sürekli paylaşılan haberler sebebi ile kaygısının arttığını ve dolayısıyla televizyon ve sosyal medya kullanımını azalttığını ifade etmiştir.

Karantina sürecinde çalışmayanların boş zamanlarının artmasıyla dizi film izleme, sosyal medyada vakit geçirme, güncel haberleri aktif olarak takip etme, görüşemediği çevresiyle etkileşim kurma sıklıkları büyük oranda artmıştır. Home office çalışanları ise işlerini yalnızca teknolojinin sunduğu imkanlarla yapabilmeleri nedeniyle, medya kullanım süreleri günün büyük çoğunluğunu kapsamaktadır.

Cevaplardan edinilen bilgiler sonucunda çalışmakta olan ve karantina sebebi ile geçici bir süreliğine çalışmayanların medya kullanım süreleri büyük oranda artmıştır. Aralarındaki temel fark homeoffice çalışanlarının bu kullanımı üretim, çalışmayanların ise tüketim amacıyla yapıyor olmalarıdır. Hayatın normal akışında herhangi bir mesleği icra etmeyen kişilerin ise temel rutinlerinin değişmemesi, medya kullanım süresinin değişmemesini sağlamıştır.

✓ Bu sürecin sonunda ailenizle ve aileniz dışında iletişim kurduğunuz bireylerle iletişiminizde ne gibi değişiklikler olabileceğini düşünüyorsunuz?

Görüşülen isimlerden İ.G, F.G, A.G, karantina süresince evde aile bireyleri ile artan iletişim ve etkileşimin yerini, çalışma hayatının normale dönüp yoğunlukların artmasıyla yine eski rutinlerin alacağını ve hayatın normal seyrinde devam edeceğini ifade etmişlerdir.

N.A. ve M.K bu süreçte görüşemedikleri yakınları ile daha sık zaman geçirileceğini düşündüklerini ve daha kıymet bilir olunacağını düşündüklerini belirtmişlerdir.

F.Ö ve H.A bu süreç atlatıldıktan sonra da insan iletişimde bir değişimin olmayacağını söylemişlerdir. Ayrıca H.A. çevrede de bir farklılığın olmayacağını, anlayış ve iyi niyetlerin bu süreçten sonra da artmayacağını ifade etmiştir.

Soruya verilen cevaplar incelendiğinde bir meslek icra etmekte olan insanların karantinanın ardından genellikle bireyler ile olan iletişim ve etkileşim konusunda bir farklılığın olmayıp, hayatın eski akışına geri döneceğini düşündüklerine dair cevaplar verdikleri görülmüştür. Yaşanan bu kritik dönemin ardından özlem duyulan kişiler ile çok daha fazla vakit geçirileceği ve insanların birbirlerinin kıymetini anlayacaklarını düşündüklerini ifade edenlerin 'çalışmayan kadınlar' olması dikkat çekicidir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Teknolojinin insan ve toplulukların gündelik hayat pratiklerindeki değişim ve dönüşümünde başat rol oynadığı bilinmektedir. Endüstri devrimiyle beraber başlayan büyük çaplı etkilere sahip teknolojik gelişmelerin sonrasında toplulukların yaşam biçimini de yön veren küreselleşme olgusunun kuşatıcı etkisi kendini her alanda derinden hissettirmektedir. Teknoloji ve küreselleşme ekseninde beraber düşünülmesi gereken yeni iletişim teknolojileri. zaman ve mekan kavramlarını ortadan kaldırarak eğitim, ekonomi, sanat, kültür gibi bir çok alanda köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Değişim ve dönüşümden en çok etkilenen hiç şüphesiz insan ve ona eşlik eden çevresidir. Toplumsal hayat ve aile içi ilişkiler de teknolojinin yön verdiği ve dizayn ettiği şekilde vücut bulmaktadır. Bu sebeple her ne kadar önemli bir sorunsal da olsa toplumsal düzenin temel yön belirleyicisi olarak teknoloji, insanlık üzerindeki etkisini günden güne arttırmaktadır ve bu durum teknolojiye bağımlı olduğumuz anlamına da gelmektedir.

31 Aralık 2019'da, Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan yeni tip Koronavirüsün neden olduğu bir bulaşıcı hastalık olan Covid-19'un 11 Mart 2020 tarihinde Türkiye'de ilk vakası görülmüştür. İlk vakanın Türkiye'de ve dünyada görülmesinin ardından pandeminin önüne geçebilmek adına bir takım önlemler alınmıştır. Özellikle Türkiye'de alınan önlemlere bakıldığında bazı ülkelere uçuşların durdurulması, okulların örgün eğitime kapatılması, bazı illere şehirlerarası geçişin yasaklanması, 65 yaş üstü vatandaşların ve 20 yaş altı gençlerin sokağa çıkma kısıtlaması ve izolasyonun sağlanması gerekçesiyle 31 şehirde vatandaşlara sokağa çıkma kısıtlaması getirilmesi ve tüm şehirlerde maske takma zorunluluğu Türkiye'de uygulamaya konulan bazı önlemlerdir.

Salgın sürecinde alınan izolasyon tedbirleri hiç şüphesiz sosyal hayat pratiklerimizdeki en önemli değişimin sebebi olmuştur. Öyle ki insanların evlerinden dışarı çıkmamaları, iletişim kurma biçimimizi değiştirmiş, internet ve teknoloji kullanımı büyük ölçüde artmıştır. Okullarda uzaktan eğitim sistemine dönüşüm ve bazı işyerlerinde uygulanan home office çalışma şekli bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını mecbur kılmıştır.

İşte bu çalışmada, Koronavirüs izolasyon sürecinde evlerinde bulunan bireylerin iletişim süreçlerini ve iletişim kurma biçimindeki değişimi ve bu iletişimin üretkenliklerine ve verimliliklerine yansımaları incelenmiştir.

Yapılan görüşmelerden elde bulgulara ışığında; Toplumsal iletişim ve aile içi iletişim çerçevesinde olumsuz eleştirilere maruz kalan sosyal medya, salgın döneminde en önemli iletişim aracı haline gelmiştir. Özellikle yeni iletişim teknolojilerinin kullanımının izolasyon sürecinde arttığı katılımcıların görüşlerinden de anlaşılmaktadır. Görüşme yapılan 8 kişinin 7'si dijital iletişim araçlarından bu süreçte yoğun şekilde faydalandıklarını dile getirmiştir. Görüşme yapılan kişiler karantina süresince dijital verilere ulaşma, yemek tariflerini öğrenme, aynı evde olmadığı aile bireyleri ve arkadaşları ile görüşme, mesajlaşma, fotoğraf ve dosya paylaşma, güncel haberleri takip etme ve üretmekte olduğu herhangi bir şeyin araştırmasını yapma, banka ve ödeme işlemlerini gerçekleştirme, vakit geçirme ve home office uygulaması ile çalışmaya devam edenlerin ise işlerini yürütme amacıyla dijital iletişim araçlarını etkin şekilde kullandıkları görülmüştür.

Görüşmeden elde edilen verilerden yola çıkarak en çok kullanılan iletişim araçlarının cep telefonu, televizyon ve bilgisayar olduğu anlaşılmıştır. İzolasyon sürecinde iletişim araçlarını üretim amacıyla kullananların yalnızca home office uygulaması ile çalışmaya devam edenler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca cep telefonu ve bilgisayar home office çalışanlarının, cep telefonu ve televizyon ise çalışmayanların en çok kullandığı iletişim araçlarıdır.

Salgın süreci öncesi sosyal medyanın aile içi iletişimi kopardığı yönündeki eleştirilerden yola çıkarak bireyleri yalnızlığa iten ve bireyler üzerinde bir sosyal izolasyon yaratan yönünün izolasyon sürecinde bir avantaja dönüştüğü görülmektedir. Pandemi sürecinde bireyler iletişimlerini bu ağlardan gerçekleştirmek zorunda kalarak yeni medya ortamlarının etkin kullanımına sebep olmuştur. Dolayısıyla birleştirici ve aynı zamanda izole edici özelliği sosyal medyanın bu süreç içerisindeki etkin rolünü ortaya çıkarmıştır.

Yeni medyanın sunmuş olduğu olanakların izolasyon sürecinde aile içi iletişim ve üretim ilişkilerine yön verdiği görülmektedir. Öyle ki salgın sürecinde home office uygulaması ile çalışmaya devam eden kişiler, internet sayesinde bütün işlerini aynı şekilde yürütebildiklerini ve aileleri ile daha fazla zaman geçirebildiklerini ifade etmişlerdir. Bu süreçte aile içi iletişimlerinin artmasından dolayı memnuniyet duyanların, gönüllü izolasyon sürecinde ev içerisinde eskisine nazaran daha fazla vakit geçirme veya pandemiden önce başka şehirde olan aile bireyleriyle aynı evde kalabilme imkânı bulan insanlar oldukları belirlenmiştir.

Karantina sürecinde aile içindeki üretim ve ilişkileri bağlamında şahısların ev içerisindeki üretkenlikleri farklı konu ve faaliyetler de artmış olsa da aile içinde birlikte yaptıkları bir üretim gözlenmemiştir. Üretimin bu anlamda daha çok bireysel olarak gerçekleştirildiği görülmektedir.

Görüşmede katılımcılara yöneltilen ‘‘Bu sürecin sonunda ailenizle ve aileniz dışında iletişim kurduğunuz bireylerle iletişiminizde ne gibi değişiklikler olabileceğini düşünüyorsunuz?’’ sorusuna katılımcılar genel olarak süreç sonunda iletişim ve etkileşim hususunda bir farklılığın olmayacağını ve günlük hayat pratiklerinin normale döneceğini ve tecritten dolayı eksikliğini hissettikleri yüz yüze iletişimin kıymetini vurgulamışlardır.

KAYNAKÇA

Bakan, U. ve Bakan, U. (2017). Facebook'ta Aile İlişkileri Ve Sosyal Medya Adanmışlığına Yönelik Bir İçerik Analizi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt. 9, Sayı: 20, 54-68.

Boschele Aydoğan, Filiz <https://dokuz8haber.net/kose-yazilari/corona-gunlerinde-calisma-ve-serbest-zaman/> (Erişim Tarihi: 15.05.2020).

Engels, Friedrich (1990). *Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökenleri* (Çeviren: Kenan Somer). Ankara: Sol Yayınları.

Eraslan, L. (2020). '4 günlük sokağa çıkma yasağında internet kullanımı 4 kat arttı'. Retrieved from <https://www.sondakika.com/haber/haber-4-gunluk-sokaga-cikma-yasaginda-internet-kullanimi-13178484/>

Erdoğan, İrfan (2013). Medyaya Marx Gibi Bakmak.

Fuchs, Christian (2016). *Sosyal Medya Eleştirel Bir Giriş*, (Çeviren Diyar Saraçoğlu, İlker Kalaycı). Ankara: NotaBene Yayınları.

Geray, Haluk (2017). ‘‘Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş, İletişim Alanından Örneklerle’’ İskitler-Ankara, Ütopya Yayınevi.

Jenkins, H. (2018). Medya Yöndeşmesinin Kültürel Mantığı. In f. Aydoğan (Ed.), *Yeni Medya Kuramları* (pp. 39-45). İstanbul: Der Yayınları.

Jenkins, H. (2020). Prof. Dr. Henry Jenkins: ‘‘Teknolojinin, hem birleştirici hem de izole edici etkileri var...’’. In İ. Üniversitesi (Ed.).

Kandiyoti, D. (2013). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar* (4. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.

Karasar, Niyazi (2019). *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Yayınları.

Kırık, A. M., & Özkoçak, V. (2020). Yeni Dünya Düzeni Bağlamında Sosyal Medya Ve Yeni Koronavirüs (Covid-19) Pandemi'si. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(45), 133-145.

Kırık, A. M. (2014). *Aile ve Çocuk İlişkisinde İnternetin Yeri: Nitel Bir Araştırma*, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Cilt. 3, Sayı: 1, 337-347.

Kindersley, D. (2018). *History of the World Map by Map*. London: Dorling Kindersley Publishing.

Marx, Karl (1997). *Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi*, (Çeviren Kenan Somer). Ankara: Sol Yayınları.

Marx, Karl, Friedrich Engels (1992). *Alman İdeolojisi*, (Çeviren: Sevim Belli). Ankara: Sol Yayınları.

McKeever, A. (2020). What is the coronavirus?

McLuhan, M. (1962). *Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man*. London: Routledge.

McLuhan, M. (2001). *The Medium is the Massage*. Corte Madera: Ginko Press.

- Neuman, W.L. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar* (2. Cilt), (Çeviren: Sedef Özge). Ankara:Yayın Odası.
- Özkaplan, N. (2010). *Duygusal Emek ve Kadın İşi/ Erkek İşi*. U. Serdaroğlu (Ed.). İktisat ve Toplumsal Cinsiyet (1. Basım, 38-48). Ankara: Efil Yayınevi.
- Pandey, A. (2020). Korona dijital adaletsizliği derinleştirdi, <https://www.dw.com/tr/korona-dijital-adaletsizli%C4%9Fi-derinle%C5%9Ftirdi/a-53079983>.
- Shaw, W. H. (1979). "The Handmill Gives You the Feudal Lord": Marx's Technological Determinism. *History and Theory*, 18(2), 155-176.
- Türk Kardiyoloji Derneği Uzlaşma Raporu: *COVID-19 Pandemisi ve Kardiyovasküler Hastalıklar Konusunda Bilinmesi Gerekenler*. *Türk Kardiyol Dern Ars*, 48(1), 1-48.
- Villegas, A. (2013) The Influence of Technology on Family Dynamics, *Proceedings of The New York State Communication Association*, Vol. 2012, *Article 10*. 1-17.
- Zenelaj, B. (2014). *Pazarlama Stratejisi Olarak Sosyal Medya İletişimi ile Kurumsal İtibarı Oluşturmak: İletişim Sektöründe Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- WHO. (2020). WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard. from <https://covid19.who.int/> Erişim Tarihi: 15.05.2020
- Coronavirus günlerinde online alışveriş istatistikleri. <https://digitalage.com.tr/coronavirus-gunlerinde-online-alisveris-istatistikleri/>. Adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 17.05.2020).
- Koronavirüs Sosyal Medyaya Nasıl Yansıdı? <https://www.thebrandage.com/koronavirus-sosyal-medyaya-nasil-yansidi-10410>. Adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 18.05.2020).
- Basın Açıklamaları <http://www.keig.org/korona-salgininin-yarattigi-kriz-kadin-emegi-acisindan-ne-ifade-ediyor/> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 16.05.2020
- We Are Social'ın Koronavirüs Raporu Yayınlandı! (Covid-19) adresinden alındı. <https://www.clicksus.com/blog/we-are-socialin-koronavirus-raporu-yayinlandi-covid-19/>, Erişim Tarihi: 17.05.2020